

COMPARATIVE STUDY OF PRICES IN THE POLISH AND GERMAN ORGANIC FRUIT AND VEGETABLE MARKET

Summary

The paper presents the findings of comparative study of organic fruit and vegetable prices in Poland and Germany. The comparison concerns the prices of fruit and vegetables gained from organic shop quotations in the area of the city of Poznań and retail prices in Germany. Basing on the obtained data and final conclusions, pricing trends in the fruit and vegetable segment, i.e. the segment in which the price relations are beneficial for Poland, can be shown. This creates an opportunity for using the comparative advantage in increasing their exports.

PORÓWNANIE CEN EKOLOGICZNYCH WARZYW I OWOCÓW NA POLSKIM I NIEMIECKIM RYNKU

Streszczenie

W opracowaniu przedstawiono wyniki badań porównawczych cen ekologicznych warzyw i owoców w Polsce i Niemczech. Porównywane są ceny warzyw i owoców na polskim rynku uzyskane na podstawie notowań, prowadzonych w sklepach z ekologiczną żywnością zlokalizowanych na terenie miasta Poznania, z detalicznymi cenami notowanymi na rynku niemieckim. Na podstawie uzyskanych danych i wynikających z nich końcowych wniosków, można wskazać na kierunki zmian zachodzących w tych cenach oraz grupy warzyw i owoców, w których Polska ma korzystne relacje cenowe, co stwarza szansę wykorzystania przewagi komparatywnej we wzroście ich eksportu.

Wprowadzenie

W Polsce brak jest regularnych badań nad cenami żywności ekologicznej na różnych etapach tworzenia i powiększania wartości dodanej, począwszy od sfery produkcji a skończywszy na handlu detalicznym. Nie ma zatem w Polsce wiedzy na temat kształtowania się poziomu tych cen oraz relacji zachodzących między nimi a cenami żywności konwencjonalnej oraz między cenami krajowymi a cenami osiąganymi na rynkach krajów trzecich. Warto zauważyć, że w niektórych krajach od wielu lat prowadzone są regularne badania nad cenami żywności ekologicznej, np. w Stanach Zjednoczonych, Niemczech czy w Danii. W większości krajów z uwagi na wysokie koszty, prowadzi się jedynie okresowe badania nad cenami wybranych produktów o istotnym znaczeniu podażowo-popytowym, w szczególności owoców i warzyw.

W celu wypełnienia luki badawczej istniejącej w rozpoznaniu cen, w październiku 2005 r. w Katedrze Ekonomii AR w Poznaniu zostały zapoczątkowane pierwsze w Polsce, wieloletnie badania nad cenami ekologicznej i konwencjonalnej żywności w sprzedaży detalicznej.

Założenia badawcze

Opracowanie prezentuje wstępne wyniki badań średniomiesięcznych cen ekologicznych warzyw i owoców uzyskanych z cotygodniowych notowań na poznańskim rynku porównywanych z niemieckimi cenami w okresie 7 miesięcy, tj. od października 2005 r. do maja 2006 r. Ze względu na ograniczony dostęp do niemieckich danych w porównaniu uwzględniono ceny 7 gatunków warzyw (pomidory, marchew, ziemniaki, cebula, brokuły, ogórki szklarniowe, papryka czerwona) i 4 gatunków owoców (jabłka, banany, pomarańcze, cytryny). Są to warzywa i owoce, które mają podstawowe znaczenie w strukturze konsumpcji ludności.

Prezentowane dane stanowią fragment szerszych badań obejmujących cotygodniowe notowania cen detalicznych w 10 sklepach z żywnością ekologiczną i w 10 sklepach z żywnością konwencjonalną [1].

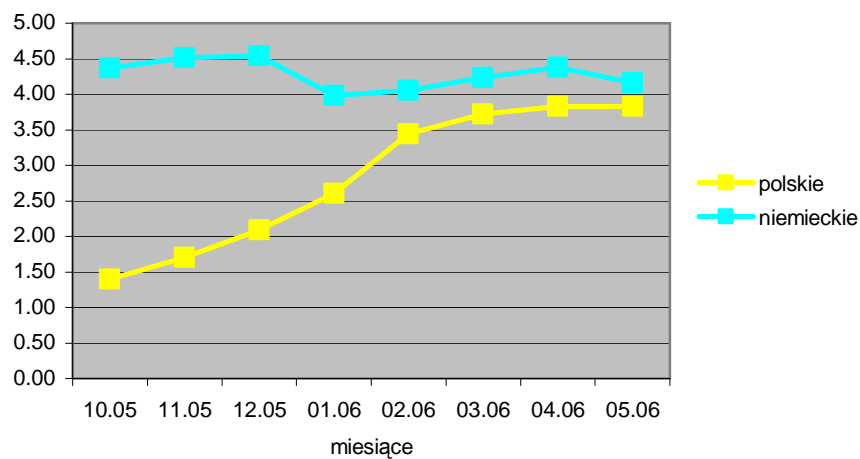
Rejestrem objęte są cztery podstawowe grupy produktowe:

- 1/ warzywa i przetwory,
- 2/ owoce i przetwory,
- 3/ pieczywo i przetwory,
- 4/ mleko i przetwory.

Łącznie badania obejmują ceny 72 produktów ekologicznych, na które składają się następujące grupy: 18 podstawowych gatunków warzyw, 7 przetworów warzywnych, 9 gatunków owoców, 16 przetworów owocowych, 11 przetworów zbożowych, 10 produktów nabiałowych, jaja.

Wyniki

W badanym okresie najwyższe ceny miały cztery warzywa: pomidory, papryka czerwona, ogórki szklarniowe i brokuły. Podobne wnioski wynikają z analizy cen warzyw niemieckich. Wszystkie porównywane polskie warzywa, z wyjątkiem brokułów, miały w całym badanym okresie ceny niższe niż ceny warzyw niemieckich, chociaż niektóre z nich rosły, w rezultacie czego różnice cenowe w maju 2006 r. były mniejsze niż w październiku 2005 r. Niemniej jednak Polska ma w dalszym ciągu w produkcji ekologicznych warzyw przewagę komparatywną stwarzającą potencjalne możliwości eksportowe, ale w dłuższej perspektywie należy liczyć się ze spadkiem ich znaczenia. Można przypuszczać, że równoległe do obserwowanego na polskim rynku konwencjonalnych warzyw procesu wyrównywania cen do poziomu europejskiego, odbywać się będzie podobne zjawisko, ale prawdopodobnie o mniejszym natężeniu na rynku ekologicznych warzyw.

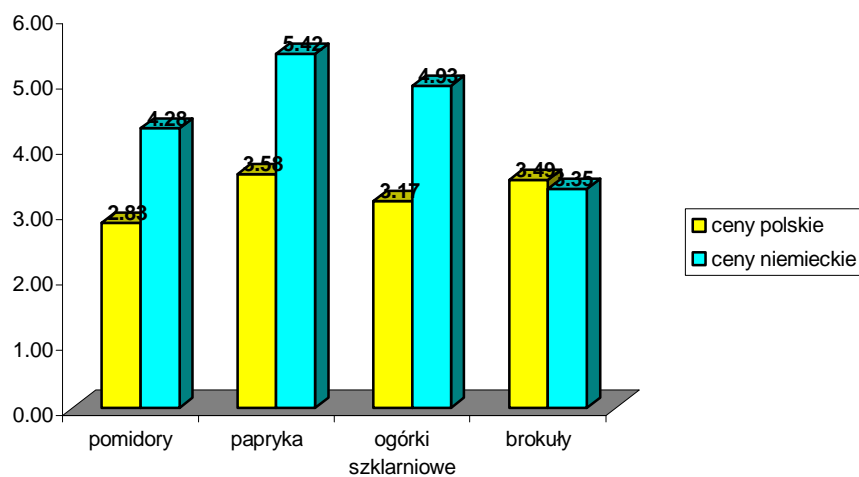

Rys. 1. Zmiany cen pomidorów (€/kg)

Źródła: badania własne i dane Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle

Fig. 1. Changes in tomato prices

Source: The author's study and Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle data

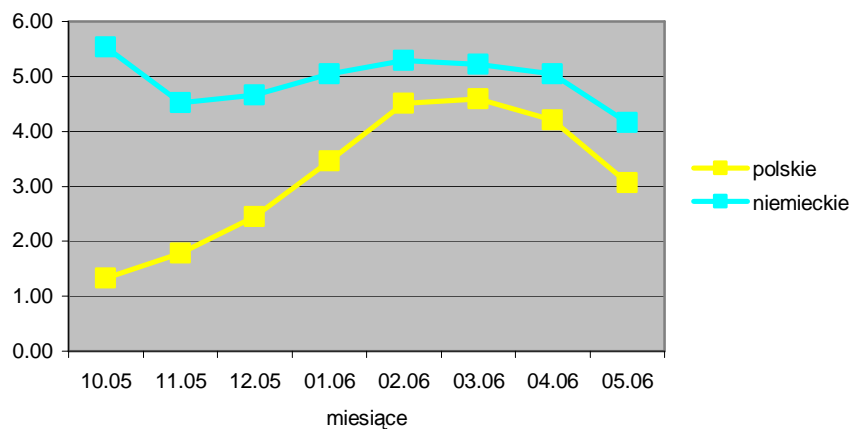

Rys. 2. Średnie ceny pomidorów, papryki, ogórków i brokułów (€/kg)

Źródła: badania własne i dane Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle

Fig. 2. Average tomato, red pepper, cucumber and broccoli prices

Source: The author's study and Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle data

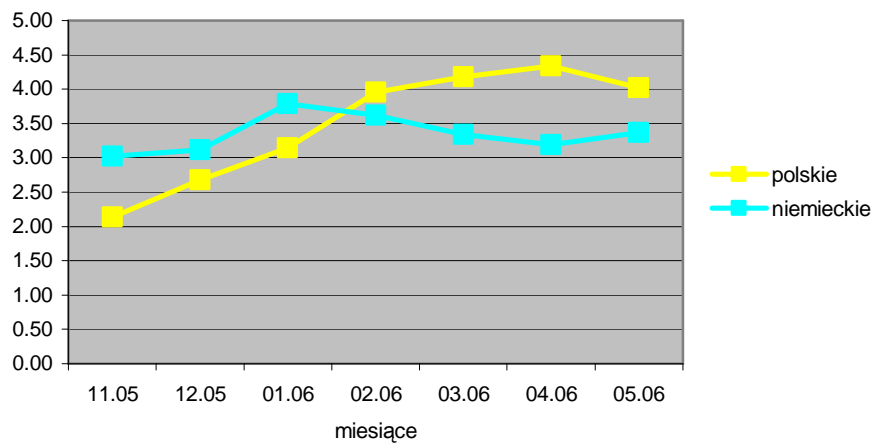

Rys. 3. Zmiany cen ogórków szklarniowych (€/kg)

Źródła: badania własne i dane Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle

Fig. 3. Changes in greenhouse cucumber prices

Source: The author's study and Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle data

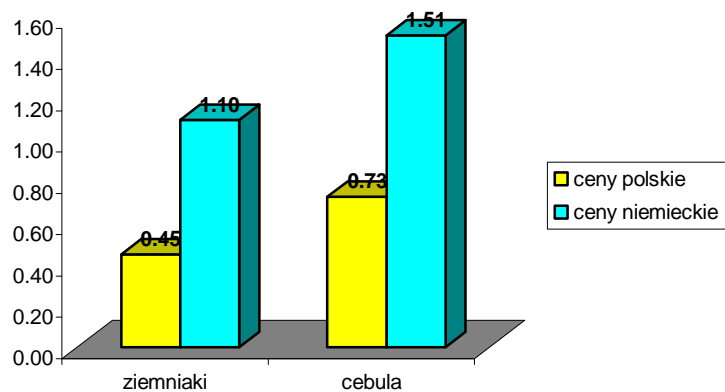

Rys. 4. Zmiany cen brokułów (€/kg)

Źródło: badania własne i dane Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle

Fig. 4. Changes in broccoli prices

Source: The author's study and Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle data

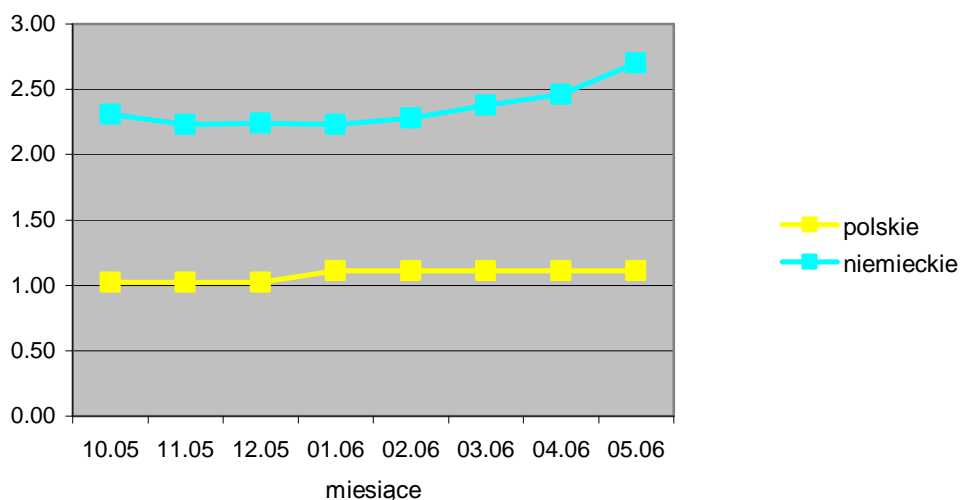

Rys. 5. Średnie ceny ziemniaków i cebuli (€/kg)

Źródła: badania własne i dane Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle

Fig. 5. Average potato and onion prices

Source: The author's study and Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle data

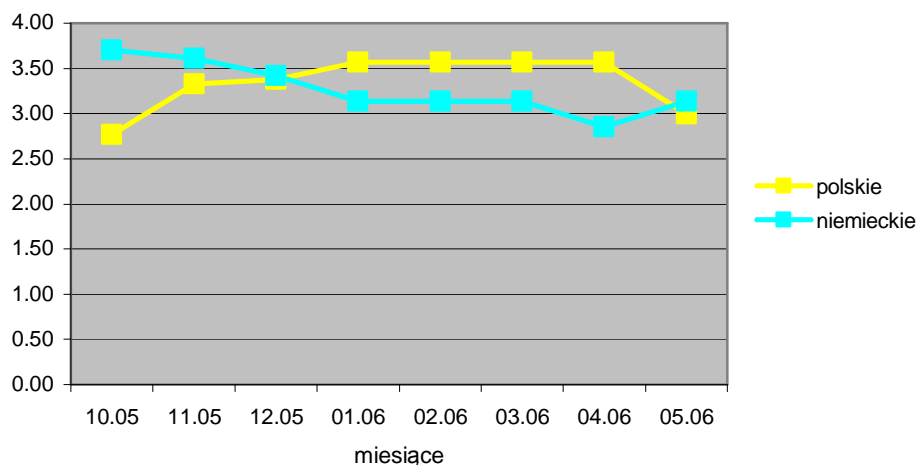

Rys. 6. Zmiany cen jabłek (€/kg)

Źródło: badania własne i dane Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle

Fig. 6. Changes in apple prices

Source: The author's study and Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle data

Rys. 7. Zmiany cen cytryn (€/kg)

Źródło: badania własne i dane Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle

Fig. 7. Changes in lemon prices

Source: The author's study and Zentrale Markt-und Preisberichtsstelle data

Tab. 1. Poziom i różnice cenowe warzyw i owoców w dwóch poznańskich sklepach

Źródło: badania własne

Table 1. The level of and differences in fruit and vegetable prices in two Poznań shops

Source: The author's study

Warzywa i owoce	Okres	Cena (Organic Market)	Cena (Vita Natura)	Różnica bezwzględna	Różnica względna (w %)
Brokuły	listopad 2005	1,27	0,66	0,61	92,4
Cebula	październik 2005	1,28	0,66	0,62	93,9
	listopad-grudzień 2005	1,08	0,66	0,42	63,6
	styczeń-maj 2006	1,15	0,78	0,37	47,4
Papryka	listopad 2005	2,50	1,90	0,60	31,6
Pomidory	październik 2005	1,53	1,08	0,45	41,7
Ziemniaki	październik-grudzień 2005	0,51	0,26	0,25	96,2
Jabłka	październik-grudzień 2005	1,28	0,87	0,41	47,1
	styczeń-maj 2006	1,28	0,94	0,34	36,2
Pomarańcze	grudzień 2005 – luty 2006	2,80	2,02	0,78	38,6
	marzec 2006	2,80	1,76	1,04	59,1

Na polskim rynku ceny wielu warzyw rosły, co jak należy sądzić, ma związek z ich sezonowymi wahaniami spowodowanymi niedostateczną podażą. Szczególnie duży wzrost cen wykazywały dwa warzywa: pomidory - 176% i papryka - 171%. Ceny pomidorów wzrosły z 1,39 €/kg w październiku 2005 r. do 3,83 €/kg pod koniec badanego okresu, a papryki odpowiednio z 2,17 €/kg do 5,87 €/kg. W rezultacie ruchu cen w górę różnice cenowe między polskimi a niemieckimi pomidorami zmniejszyły się z 214% na początku badanego okresu do 9% w maju 2006 r. (średnia różnica w całym okresie wyniosła 75%). Średnie ceny papryki na rynku krajowym wyniosły 3,58 €/kg, a na niemieckim 5,42 €/kg, ale w maju ceny na pierwszym z nich były wyższe (5,87 €/kg) niż na drugim (5,75 €/kg).

Wysoką dynamikę wzrostu wykazywały również ogórki i brokuły. Na polskim rynku ich ceny rosły od października 2005 r. do kwietnia 2006 r., po czym w maju spadły. Ceny ogórków na polskim rynku rosły z 1,32 €/kg w październiku do 4,59 €/kg w marcu (248%), natomiast na niemieckich

wykazywały zmienne wahania*. O ile na początku badanego okresu różnice cenowe wyniosły 318%, to pod koniec spadły do 36%. Odwrócenie w okresie wiosennym zmian cenowych ogórków, tj. ruch cen w dół odnotowano najpierw na rynku niemieckim (marzec) a następnie, z miesięcznym opóźnieniem, na rynku polskim (kwiecień).

Warzywa należą do grupy produktów żywnościowych, których ceny charakteryzują się pewną sezonowością i w związku z tym można doszukiwać się w tym przyczyn ich wzrostu w ciągu 7 miesięcy. Niemniej jednak wypada zauważyć, że wraz z rozwojem rynku, systemów logistycznych oraz powiązań z handlem międzynarodowym, a co za tym idzie skuteczności zachowań adaptacyjnych w łańcuchu produkcyjno-handlowym, zjawisko sezonowości będzie ujawniać się coraz słabiej.

Czwartym warzywem o wysokim wzroście cen na polskim rynku są brokuły (88%). Najpierw były one niższe o 41% od notowanych na rynku niemieckim, a następnie od

* Dla rynku niemieckiego dane szacunkowe.

lutego wyższe (w maju były wyższe o 16% w stosunku do cen niemieckich)*. Ruch cen w górę na rynku krajowym przewyższający od lutego ceny na rynku niemieckim jest rezultatem prawdopodobnego importu tych warzyw.

Wzrost cen czterech dotychczas omówionych warzyw od jesieni 2005 r. do marca/kwietnia 2006 r. jest związany z ich importem będącym skutkiem braku ciągłości polskiej podaży. W tej sytuacji dokonuje się proces przenoszenia cen z rynku zewnętrznego na rynek krajowy. Można oczekiwać pewnego spadku jego znaczenia wraz ze wzrostem krajowej produkcji oraz zwiększeniem sprawności systemu jej dystrybucji.

Na tym tle odrębną grupę warzyw stanowią ziemniaki i cebula, które posiadają, podobnie jak na rynku warzyw konwencjonalnych, dwie wspólne cechy:

- mają najniższe ceny, ale największe względne różnice w stosunku do notowań na rynku niemieckim,
- wykazują się względnie stabilnymi cenami.

Średnia cena polskich ziemniaków wyniosła 0,45 €/kg, niemieckich 1,10 €/kg cebuli odpowiednio: 0,73 €/kg i 1,51 €/kg. Natomiast średnia różnica cenowa w przypadku ziemniaków była największa w porównaniu do pozostałych warzyw oraz owoców i osiągnęła poziom 146%, w cebuli wyniosła 107%. Drugą wspólną cechą ziemniaków i cebuli jest stabilność cen od października do kwietnia, co jest pochodną poziomu produkcji i jej krajowego pochodzenia.

Stosunkowo niewielka różnica cenowa występuje w przypadku marchwi, wyniosła ona 67% i w zasadzie w całym okresie na polskim rynku jej cena rosła w niewielkim stopniu, tj. o 14% (z 0,86 €/kg do 0,98 €/kg). Tymczasem na rynku niemieckim wzrosła w większym stopniu, tj. o 45% (z 1,32 €/kg do 1,92 €/kg), co skutkowało zwiększeniem rozpiętości cenowych z 54% na początku badanego okresu do 96% w maju 2006 r. W całym badanym okresie średnia cena marchwi na polskim rynku wyniosła 0,89 €/kg, a natomiast na niemieckim 1,50 €/kg.

W badaniu porównano cztery gatunki owoców, spośród których trzy pochodziły z importu a jeden, tj. jabłka były produkcji krajowej. Ceny jabłek były na poznańskim rynku niższe o 118% niż na rynku niemieckim, ich średnia cena kształtowała się odpowiednio: 1,08 €/kg i 2,35 €/kg.

Owoce pochodzące z importu miały ceny wyższe w Polsce niż w Niemczech. Średnie ceny bananów były wyższe o 31%, pomarańczy o 24%. Natomiast ceny cytryn najpierw spadały na rynku niemieckim a na polskim rosły, po czym na tym ostatnim utrzymywały się na poziomie 3,57 €/kg od stycznia do kwietnia 2006 r. O ile na początku badanego okresu były one niższe na poznańskim rynku, o tyle w okresie późniejszym sytuacja się odwróciła i w kwietniu były wyższe od cen niemieckich o 20%.

Z przeprowadzonych badań wynika, że w poszczególnych formach dystrybucji ceny detaliczne tego samego gatunku ekologicznych warzyw czy owoców są, podobnie jak na rynku konwencjonalnych, różne w poszczególnych formach dystrybucji. Np. na poznańskim rynku ceny ekologicznych warzyw są na ogół niższe w sklepie *Vita-Natura*, natomiast najwyższe w sklepie *Organic Market*. Różnicowanie cenowe jest uwarunkowane m.in. wielkością marży, polityką zakupową (np. istnieniem ogniw pośrednich, warunkami umów kontraktacyjnych z dostawcami) oraz kosztami marketingowymi.

Pomiędzy poszczególnymi sklepami w ofercie warzyw i owoców występują różnice cenowe od ok. 30% do ponad 90%. W okresie jesienno-zimowym ich natężenie nasila się, po czym na wiosnę słabnie. Stąd można wnioskować, że mają one raczej charakter sezonowy, niemniej jednak przez cały czas utrzymywały się one w przypadku cebuli i jabłek.

Z badań wynika, że na poziomie detalu w poznańskich sklepach granice minimalne i maksymalne marż są takie same zarówno na ekologiczne warzywa, jak i owoce i kształtują się w przedziale 20-40%. Średni poziom marż jest jednak wyższy w owocach (28,3%) niż w warzywach (26%), odwrotnie niż na pozostałym, na którym są one bardziej zróżnicowane. Np. w 2005 r. marża detaliczna w przypadku niektórych warzyw kształtowała się na poziomie przeszło 100% (pomidory - 145%, cebula - 137%, buraki - 108%), natomiast w owocach mieściła się w granicach 40-70% (jabłka - 59%, cytryny - 37%).

Poznańskie sklepy ekologiczne mają zawarte długoterminowe kontrakty z rolnikami, którzy dostarczają produkty z odległości od 40 do 150 km. W okresie sezonowego spadku krajowej podaży uzupełniają ją importowanymi warzywami (papryka, pomidory, ogórki, brokuły) i owocami (banany, pomarańcze, cytryny) korzystając z usług pośredników, co przyczyni się do wzrostu ich cen.

Biorąc pod uwagę wstępne rezultaty badań nad cenami ekologicznych warzyw i owoców można wskazać na pewne kierunki ich zmian uwarunkowane czynnikami zewnętrznymi, co jest przejawem zachodzących również na tym rynku procesów internacjonalizacji wymiany. Podstawowym i zarazem wyjściowym warunkiem zwiększenia uczestnictwa polskich producentów na rynku krajowym i na rynkach krajów trzecich jest wzrost podaży oraz optymalizacja kosztów jej przepływu w łańcuchu dostaw.

Podsumowanie

Wstępne wyniki prowadzonych badań nad cenami ekologicznych warzyw i owoców wskazują na potrzebę ich kontynuacji w następnych latach, głównie po to aby określić, jaki jest dalszy kierunek zmian tych cen, i jak silne jest na tym rynku zjawisko ich sezonowych wahań jako następstwo niedostatecznej krajowej podaży.

Literatura

- [1] Łuczka-Bakuła W., Porównanie cen ekologicznych i konwencjonalnych warzyw i owoców, Roczniki Naukowe SERiA, T. VIII, Zeszyt 2, Poznań 2006.
- [2] Trzęsowki M., Wnioski dla polskiego sektora owoców i warzyw wynikające z postępującej globalizacji rynku i integracji z Unią Europejską [w:] Gospodarka żywnościowa i obszary wiejskie wobec procesu globalizacji, (red.) W. Łuczka-Bakuła, Poznań 2004, s. 142-159.

* Dla rynku niemieckiego dane szacunkowe.